

● Jubileumi beszélgetés Gyulay Endre megyés püspökkel

A becsomagolt kovász nem keleszt

● **Püspök úr, önt 1987-ben nevezte ki II. János Pál pápa, egy olyan időszakban, amikor még nem lehetett tisztán látni a rendszer végét. Milyen körülmények között kezdte el a munkát az egyházmegyében, zaklatta-e az egyházi hivatal, vagy a hatalom gyengülésével akkora már hallgatóságos egyezségek alakultak ki?**

– A felszentelésem még teljes díszben ott volt az Állami Egyházi Hivatal, bár elődöm, Udvardi püspök úr időszakához képest minden könnyebb volt már. Ki-nevezésem előtt plébánosként tevékenykedtem Rókuson, s az egyházi hivatal beosztottjai elég gyakran eljöttek „beszélgetni”. Egyik ilyen alkalommal tették szóvá, hogy mi igazán nem panaszkodhatunk, mert, lám, milyen engedményeket tett a hivatal: tanítani és énekelni a templomban. Semmilyen engedményt nem tesz, feletem. Arról van szó, hogy a hittanítás alulról építkezve jutott idáig. Mivel az iskolákban betiltották a hitoktatást, mi elkezdtük a templomban. Ezt szentesítették utólag, mert nem tehetek ellene semmit. Nem hallgatóságos egyezségek voltak ezek, hanem a hatalom gyengülése, amely már nem tudta megátolni a munkánkat. Kénytelenek voltunk engedni. Terrorral még el lehetett volna nyomni a mozgalmat, de erre már nem vállalkoztak.

● **Ön személyesen hogyan viszonyult ehhez a hatalomhoz?**

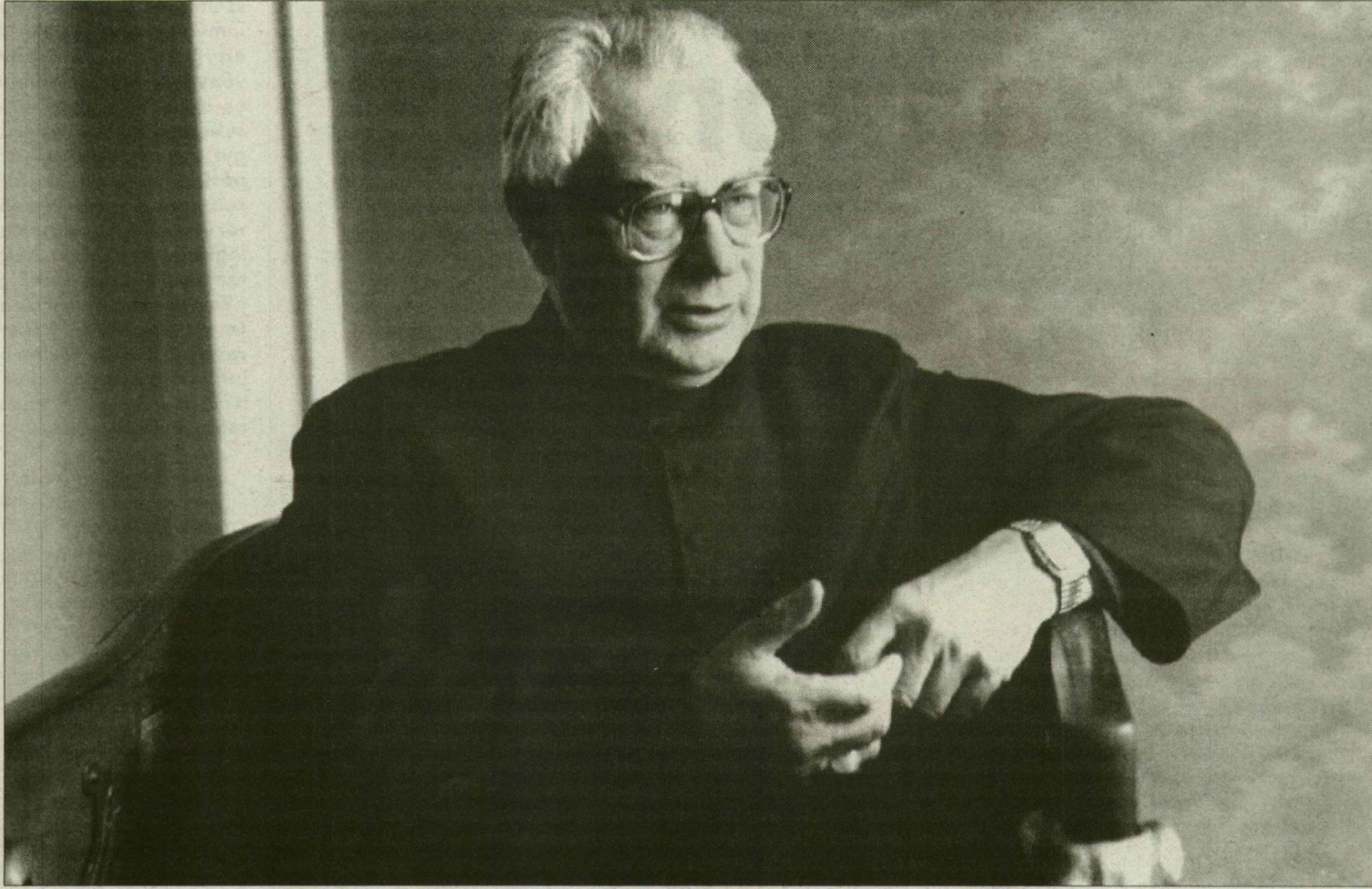
– Tudomásul vettem, hogy létezik, és megpróbáltam teljesen kihasználni, amit lehetett. Akkortájt volt egy Szent Sebestyénnel kapcsolatos cikkem, amely miatt a szerkesztőnek „meg is köszönték” a munkáját az akkori Magyar Hírlapnál. Szent Sebestyént úgy mutattam be, mint aki a császári udvarban szolgált testőrként, s akit, kiderülve, hogy keresztény, agyonnyilaltak, de felépülve visszament, hogy munkára jelentkezzen. A magyar egyház ugyanígy nézett ki: tönkretették, de életben maradt, s jelentkezett, hogy kell-e a magyar társadalomnak. Nem tapsoltak a cikkért, de megjelent.

● **„Ne féljete” – ezt választotta püspöki címere mellé jelmondatul. Honnan eredt a címer és a mondat?**

– Kispap koromban páter Hunya ötvenedik születésnapjára készítettem egy ünnepi díszletet. Egy nagy M volt benne, melyben egy nagy V betű – Virgo Maria –, abban pedig egy kehely, amelyből egy minden oldalán jócskán megfolyt, csontig éző gyertya állt ki. Ez a kehely gyertya egy kereszt alján azt jelentette: Mária karjaiban a keresztben csontig égni. Ezt gondoltam el püspöki jelvényemül. A mondat pedig az angyalok mondata, amikor az asszonyok Jézust keresik a sírban, de nem találják: „Ne féljete, föltámadt.” Úgy gondoltam, erre építve az ember felszámolhatja a félelmet, amelyből akkor még sok volt a társadalomban.

● **Az egyháznak szolt ez az üzenet, vagy mindenkinek?**

– Ahogyan én képzeltem,

„Az a világ már a múlté, amelyben egy papi beszédre mindenki sírva fakadt és megtért.” (Fotó: Gyenes Kálmán)

elsősorban magamnak. Nagy felelősséget rótt rám ez a tisztség, amelyre a Szentatyá kizemelt. Másfelől az üzenet magyar egyháznak és eljövendő egyházmegyémnek is szólt. Azt jelentette: a krisztusi értékre kell építeni, és nem arra, amit egy külső hatalom diktál.

● **A mostani püspöki karból három főpapot nevezett ki egyidőben Magyarországra a pápa. Mit gondol, milyen tendenciát jelentett ez?**

– Mi voltunk az elsők, akik nem apostoli kormányzóként, hanem mindjárt megyéspüspöknek lettünk kinevezve. Világos volt, hogy ez már a magyar egyház stabilitását jelenti.

● **Nem lehetséges, hogy az új kinevezésekkel a pápa a néphez, a terephez, a gyakorlatokhoz közelebb álló főpapatokat keresett?**

– Nem tudhatom, hogy volt-e a Szentatyának ilyen szándéka. Nekem egy nap Udvardi püspök úr hozta a hírt, hogy fel kell mennem Budapestre; az Atrium szalóban kellett felkeresnem Colasuonno és Bukovsky főpapatokat. Ők közölték, hogy a Szentatyá mire választott ki. Mindjárt azt feleltem, hogy nem érzem erre alkalmasnak magam, mire az volt a válasz, hogy gondoljam meg. Kaptam is egy jó pernyi gondolkodási időt...

● **Milyen elvárásokat fogalmaztak meg a munkája iránt?**

– Külön kinyilvánított elvárás nem volt. Egy püspök felszentelésekor mindig van egy kinevezési dekrétum, amelyben a pápa visszatekint a püspök régi munkaköreire, és kifejezi reményét, hogy a kormányzás, amelyet elkezd, javára szolgál majd az egyháznak.

● **A nyolcvanas évek vége politikailag eléggé vegyes időszak volt. Kíváncsi vagyok, hogyan zárta a számlát azokkal az egyházi személyekkel, akik kiszolgálták a rendszert?**

– Ez nehéz kérdést jelentett akkoriban. Először is rendszerint olyan helyen dolgoztak, amelyet nem lehetett

Gyulay Endre tíz éve

Gyulay Endrét 1987 július 5-én szentelték megyés püspökké. Egyházmegyei kormányzása alatt templom épült Domaszéken, Felgyőn, Szentmihályon, Bélmegyeren, Kamuton, s jelenleg is folyik az építkezés Csongrád-Bokrosra és Eperjesen. Ez idő alatt folyt a szegedi dóm renoválása, a domban új szembeoltár építése és egy újabb Szent Gellért-eréklie elhelyezése, amely Marco Ce velencei pátriárka személyes hozatala volt. A tíz évhez olyan események fűződnek, mint az iskolanővérek és a piaristák visszajövetele Szegedre, és ezzel két katolikus gimnázium létrejötte, két szegedi katolikus óvoda megalakulása. Iskolák nyitlak még Makón, Gyulán, Békéscsabán, Szentesen, Endrődön, valamint egyházi szociális otthon alakult Szegeden, Újkígyóson és Gerendáson. A fenti intézmények mindegyikéhez egy-egy egyházi ingatlan visszaszerzése is fűződik. Szegeden

egyházmegyei főiskolás kollégium alakult és ismét az egyház birtokába került a Katolikus Ház, Móravárosra pedig új közösségi ház épült. A hitoktatás és az ifjúsági pasztoráció rendszere megszilárdult; Domaszéken megalakult a Zöldfás ifjúsági lelkigyakorlatos és továbbképző intézet.

Gyulay Endre tíz éve alatt 1988 szeptemberében rendezték a Szent Jobb ünnepséget, 1991-ben pedig II. János Pál pápa ellátogatott az akkor még a Szeged-Csanádi Egyházmegyéhez tartozó Debrecenbe. Mint ifjúságért felelős püspök, Gyulay Endre a néptudományi ünnepségen is a pápa mellett volt. 1996-ban Szent Gellért vértanúságának 950. évfordulóját ünnepelték az egyházmegyében. Mint a Magyar Püspöki Konferencia alelnöke, jelentős része volt az egyházi kárpótlás kapcsán a kormánnyal folytatott tárgyalásokban.

képzetlen emberrel betölteni. Az irodaigazgatómat, aki különben igen tisztességes bérekepe volt, hirtelen nem lett volna, aki helyettesítse. Valamit mégis tenni kellett. Nyugdíjazásokat indítottam el, s a probléma egy részét ez megoldotta. Ugyanakkor köpapatok. Viszont mindig nagyon komolyan gondoltam a társadalmi kérdések megtárgyalását, hiszen ezek kapcsán a pápák számtalanszor nyilatkoztak. A pártpolitikától függetlenül társadalomeszményem a személyi méltóságra, a szolidaritásra és a szubsidiaritásra, arra a három elvre épül, amelyet a keresztény társadalomtan fogalmaz meg. Tehát a keresztény társadalom fontosságát hangsúlyozom és nem a keresztény pártokét.

● **Megvilágítaná a külvilágot?**

– Minden pártban vannak megkeresztelt emberek, akik az egyházhöz tartoznak, ezért papként nem tehetem meg, hogy egy párt embereivel ne álljak szóba. Viszont bizonyos elvekkel szembe kell helyezkednem. Nem az emberekkel – az elvekkel. Amúgy pedig nem utasítok el egyetlen közeget sem, ahol a keresztény tanítással megszólalhatok. A politikai környezet nem zavar. Csak

annyt kívánok, hogy ne legyen megkötés: bármiről beszélhessek. Egyik párttal sem volt olyan ütközésem, hogy bármelyik tagját csak azért ítéltem volna el, mert ahhoz a párthoz tartozik. Más kérdés, hogy egyes pártok eszméivel valóban vitatkoztam. Ugyanakkor, azt hiszem, mindig világosan beszéltem, ha nem tetszett valami. A szekularizáció felgyorsítása vagy az Amerikaimádat például ellenkezik a felfogásommal és ezt sokszor szóvá is tettem.

● **Emlékeztet volt, amikor szót emelt az ellen, hogy egy Scorsese-filmet műsorra tűzzenek a magyar közszolgálati televízióban. Ezt a lépését hová sorolja?**

– Először is aludni szoktam, ha nem is túl sokat. Egyházi szakirodalmat, folyóiratokat szívesen olvasok, s komoly igényem lenne a zenére, de arra nemigen jut idő. Kikapcsolódásomban, ha itthon vagyok, beletartozik a tévéfradó megnézése is, hogy napra kész legyenek abban, ami az országban folyik.

● **Jár-e társaságba?**

– Ha a szórakozásra gondol, akkor nem. Paptestvérekkel, évfolyamtársaimmal időnként összeülünk, az előbb említett világi munkatársaimmal pedig nemcsak hivatalos kapcsolatomban van. Rendszerint azonban nem

Nem „tiltottam be”, mint ahogy mondják, hiszem erre nem is volt hatalmam.

● **Kíváncsi vagyok, ön személyesen megtalálta-e világi tanácsadóit, azokat a szakembereket, akiket be lehet vonni egy-egy döntés meghozatalába?**

– Mindjárt az elején számot vettem azzal, hogy mihez értek és mihez nem. Például amikor 1991-ben az egyházi kárpótlás kérdése előkerültek és véleményt kértek tőlünk, egy jogászgárdát hívtam össze, akikkel végigbeszéltem a témát. Ezen kialakult a pénzügyekkel, az építéssel vagy a művészettel foglalkozó munkatársi kör is. A tavalyi megjelent, a magyar társadalmi problémákról szóló püspöki körlevelet munkatársak nélkül képtelenség lett volna úgy megírni.

● **Bocsásson meg egy megjegyzést: hívei szerint ön túlságosan sokat vállal magára. Mit gondol erről?**

– Lelkiismeretem szerint dolgozom. Amit bírok, azt csinálom, amit nem, azt nem. Aránylag valóban kevés dolgom van, amire nemet mondom. Időnként az éjszakáim egy része is rámeleg, de én úgy érzem, nem vállalom többet, mint amennyit bírok. Lehet, hogy egy év múlva fele ennyit tudok majd vállalni, de azt hiszem, mindig belátom, hogy hol a határ.

● **Mi jelenti a kikapcsolódást önnek?**

– Először is aludni szoktam, ha nem is túl sokat. Egyházi szakirodalmat, folyóiratokat szívesen olvasok, s komoly igényem lenne a zenére, de arra nemigen jut idő. Kikapcsolódásomban, ha itthon vagyok, beletartozik a tévéfradó megnézése is, hogy napra kész legyenek abban, ami az országban folyik.

● **Jár-e társaságba?**

– Ha a szórakozásra gondol, akkor nem. Paptestvérekkel, évfolyamtársaimmal időnként összeülünk, az előbb említett világi munkatársaimmal pedig nemcsak hivatalos kapcsolatomban van. Rendszerint azonban nem

sok időm van arra, hogy szórakoztató dolgokat beéptsek.

● **Vannak barátai?**

– Vannak. Cívelek is, papok is.

● **Azt tartják, hogy ön kitűnően kommunikál nem egyházhöz tartozó emberekkel is. Mit gondol, hogyan kell az egyháznak beszélnie a nem hívőkkel?**

– Az egyház nincs bezárva, hanem emberek között élő keresztényekből áll. Ha a kovászt becsomagolja az ember, az nem fogja átjárni a környezetét. Ha viszont nyitott környezetbe kerül s némi kegyelmi víz is jön hozzá, akkor megteheti hatását. Most nem a prozelitizmusra gondolok, hanem arra, hogy egy normális életvitelben kialakulhatnak olyan emberi kapcsolatok, amelyek révén megértjük egymást. Én ezt dialógusnak nevezem. A dialógus azt jelenti: elmondom a magamét és meghallgatom mások véleményét. Nem biztos, hogy igazat adnak majd nekem, de biztos, hogy az általam elmondottakat más szemmel fogják nézni, mintha ellenséges viszonyban lennének.

● **Az ön egyházmegyéjében is magas azoknak a száma, akik katolikusnak vallják magukat, de nem teljesítik a vallás valamennyi elvárását. Minek tekintik ezeket az embereket: az egyházhöz tartozóknak vagy sem?**

– Ki-ki rájöhet, ha megvizsgálja a maga lelkiismeretét, hogy nem teljesít minden parancsot. Ez alól én sem vagyok kivétel. Ha egyszer dühös vagyok, akkor elmondom a véleményemet, s ez nem éppen krisztusi magatartás. Én nagyon megbecsülöm ezeket az embereket is, akik, ha nem is százszázalékos katolikusok, mégis az egyházhöz tartozónak vallják magukat. Attól az embertől, akit megkereszteltek, de semmi keresztény példát nem látott maga előtt, nem kívánhatom meg, hogy egyszerre keresztényi élete legyen. De tudom, hogy sokakban szép lassan beérik, hogy többet szeretnének, s a személyes kapcsolatokon keresztül közelebb lehet őket hozni Krisztushoz.

● **Püspök úr, hogyan képzei el a katolikus egyház meggyőző-tanító munkáját az ezredforduló világi társadalmában?**

– Egyetlen pasztorációs lehetőség van, amely ma igazán sikeres lehet: a személyes kapcsolat. Ha valaki megismer egy keresztény embert és meggyőződik róla, hogy az becsület és nyílt szívű, akkor másként fog a szavaira adni, mintha azok a szavak csak papírról olvasva jutnának el hozzá. Jézus sem azt mondta, hogy írjatok könyveket, hanem azt, hogy tanítsatok. Ebben a mai, elvilágiasodott társadalomban az emberek még inkább annak hisznek, amit meg is tapasztalnak. Ha a keresztény emberek jó példáját látják, lesz esélye annak, hogy elgondolkodjanak rajta, s megfontolják, vajon ez nekik is jó-e.

Az a világ már a múlté, amelyben egy papi beszédre mindenki sírva fakadt és megtért. A mai pasztoráció igen lassú folyamat, s csak akkor lehet esélye, ha képesek vagyunk a folytonos személyes tanúságtételre.

Panek Sándor